

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

A1. Στις άλλες δηλαδή ικανότητες, όπως λες εσύ, αν κάποιος ισχυρίζεται ότι είναι ικανός αυλητής ή (ικανός) σε οποιαδήποτε άλλη τέχνη, στην οποία όμως δεν είναι, τον περιγελούν ή θυμώνουν μαζί του, και οι συγγενείς του τον πλησιάζουν και τον συμβουλεύουν σαν να είναι τρελός· στη δικαιοσύνη όμως και στις άλλες πολιτικές αρετές, και αν ακόμη γνωρίζουν για κάποιον ότι είναι άδικος, αν αυτός ο ίδιος λέει την αλήθεια εναντίον του εαυτού του μπροστά σε πολλούς άλλους, εκείνο το οποίο θεωρούσαν στην πρώτη περίπτωση πως είναι σωφροσύνη, να λέει δηλαδή κάποιος την αλήθεια, στη δεύτερη περίπτωση το θεωρούν τρέλα και ισχυρίζονται ότι όλοι πρέπει να λένε ότι είναι δίκαιοι, είτε είναι είτε όχι, ειδικά λένε ότι είναι τρελός αυτός που δεν προσποιείται ότι είναι δίκαιος· γιατί είναι ανάγκη ο καθένας, χωρίς εξαίρεση, να συμμετέχει οπωσδήποτε σ' αυτήν ή, αλλιώς να μην έχει θέση ανάμεσα στους ανθρώπους.

B1. Ο Πρωταγόρας αναγνωρίζοντας πως ο μύθος του δεν μπορεί να διαθέτει αποδεικτική ισχύ (ίνα...ἄπαταῖσθαι) επιχειρεί στην παράγραφο αυτή να στηρίξει με λογική επιχειρηματολογία τα συμπεράσματα που προέκυψαν από αυτόν και με τα οποία αναιρείται το πρώτο επιχείρημα του Σωκράτη σχετικά με το διδακτό της πολιτικής αρετής. Μάλιστα κατά την ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας του φροντίζει επιμελώς με αυτοαναφορικές φράσεις να υποδεικνύει στους ακροατές του την πορεία της σκέψης του και επίσης να καθιστά σαφές σε ποιο σημείο της επιχειρηματολογίας του Σωκράτη απαντά. Επίσης σε αντίθεση με τη μυθική αφήγηση όπου η παρουσία του αντίπαλου λόγου είναι λανθάνουσα, στο λόγο που ακολουθεί η παρουσία της αντίπαλης επιχειρηματολογίας είναι κυρίαρχη. Συγκεκριμένα ο Πρωταγόρας επιδιώκει να αποδείξει ότι όλοι οι άνθρωποι πιστεύουν ότι ο καθένας έχει μερίδιο στη δικαιοσύνη και την πολιτική αρετή (ήγουνται πάντες ἄνθρωποι.....πολιτικῆς ἄρετης) χρησιμοποιώντας αντιθετικά παραδείγματα. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι στις τέχνες (εν γάρ...ταις ἄλλαις

Επιμέλεια Υλικού: Δήμητρα Στέρκου

αρεταις...μαινόμενον· εδώ μάλιστα πρέπει να διευκρινιστεί ότι η λέξη αρετή στο χωρίο αυτό σημαίνει ικανότητα και γνώση σε κάποιον ειδικό τομέα) αν κάποιος ισχυριστεί ότι είναι καλός αυλητής ή ότι είναι καλός σε μια άλλη τέχνη στην οποία όμως δεν είναι καλός, τότε οι συμπολίτες του τονπεριγελούν, οργίζονται μαζί του και οι δικοί του θεωρούν ότι ο άνθρωπός τους έχει παραφρονήσει και γι' αυτό τον συμβουλεύουν και τον νουθετούν. Αν όμως παραδέχεται ότι δεν είναι καλός στην τέχνη αυτή, τότε αυτό θεωρείται σωφροσύνη. Συνεχίζοντας ο σοφιστής τονίζει ότι το ίδιο δεν συμβαίνει στη δικαιοσύνη και στην άλλη πολιτική αρετή (εν δε δικαιοσύνη....ανθρώποις). Αντίθετα κάποιος που δεν είναι δίκαιος, αν το ομολογεί αυτό ενώπιον άλλων, θεωρείται τρελός, ενώ ,αν κάποιος είναι άδικος, όταν προσποιείται τον δίκαιο, τον θεωρούν λογικό. Αυτή η συμπεριφορά, κατά τον Πρωταγόρα δικαιολογείται από το γεγονός ότι όλοι πρέπει να ισχυρίζονται ότι είναι δίκαιοι(φασίν πάντας δειν φάναι είναι δικαίους) και ότι είναι αναγκαίο ο καθένας να μετέχει στην πολιτική αρετή, αλλιώς να μην συγκαταλέγεται στους ανθρώπους. (ως αναγκαίον ανθρώποις) Άρα σύμφωνα με τον Πρωταγόρα όλοι οι άνθρωποι θεωρούν ότι ο καθένας μετέχει στην πολιτική αρετή και τη δικαιοσύνη. Βέβαια το τεκμήριο του σοφιστή δεν είναι λογικό, αφού χρησιμοποιεί αιτιολογήσεις που έχουν δεοντολογική διατύπωση (δειν φάναι, αναγκαιον μετέχειν), η οποία δεν έχει αποδεικτική ισχύ, για να φτάσει σε ένα συμπέρασμα (ηγουνται πάντες....πολιτικής αρετης) με αποφαντική διατύπωση. Δεν πρόκειται λοιπόν για ορθό συλλογισμό.

B2 Σύμφωνα με τον Πρωταγόρα θεωρείται τρελός όποιος δέχεται ότι δεν κατέχει τη δικαιοσύνη και την πολιτική αρετή (εν δε δικαιοσύνην....μανίαν). Η θέση του στηρίζεται σε μια αντιθετική σύγκριση της πολιτικής τέχνης/αρετής με τις άλλες τέχνες. Στην περίπτωση των άλλων τεχνών θεωρούμε συνηθισμένο και σωφρον να παραδεχθεί κάποιος πως δεν κατέχει μια από αυτές, γιατί ασφαλώς δεν πιστεύουμε πως είναι αναγκαίο να τις γνωρίζουν όλοι· στην περίπτωση όμως της πολιτικής αρετής, θεωρούμε παράλογο να παραδεχτεί κάποιος ότι στερείται τελείως ηθικών αρχών και δεν σέβεται τη δικαιοσύνη· αντιθέτως περιμένουμε πως ακόμη και ο άδικος θα προσποιηθεί τον δίκαιο, ασφαλώς επειδή κρίνουμε αναγκαία την κατοχή της πολιτικής αρετής από όλους τους πολίτες. Αυτό συμβαίνει, επειδή όλοι

Επιμέλεια Υλικού: Δήμητρα Στέρκου

έχουμε δεχτεί ότι η συμμετοχή στη δικαιοσύνη είναι βασική προϋπόθεση για τη συγκρότηση της κοινωνίας. Η συμμετοχή αυτή πρέπει να δηλώνεται με κάθε τρόπο είτε υπάρχει πραγματικά είτε δεν υπάρχει (οπότε ο άνθρωπος είναι ανάγκη να προσποριείται). Επιλογικά στην καθολική αποδοχή της σημασίας της πολιτικής αρετής και της δικαιοσύνης στηρίζεται η άποψη του Πρωταγόρα.

B3. Από τη μελέτη του αποσπάσματος "ούτω δή.....αιτίαν" και του μεταφρασμένου κειμένου προκύπτει ότι και ο Πρωταγόρας και ο Σωκράτης χρησιμοποιούν το ίδιο επιχείρημα, δηλαδή τη συμπεριφορά των Αθηναίων στο δημόσιο βίο τους, για να αποδείξουν τις θέσεις τους, οι οποίες όμως είναι αντίθετες. Έτσι ο Σωκράτης από τη μια χρησιμοποιεί τα δρώμενα στην εκκλησία του Δήμου για να αποδείξει το μη διδακτό της αρετής, ενώ ο Πρωταγόρας για να αποδείξει την αντίθετη θέση, ότι δηλαδή η αρετή διδάσκεται.

Ειδικότερα στο μεταφρασμένο κείμενο ο Σωκράτης ισχυρίζεται ότι η πολιτική αρετή δεν διδάσκεται. Την γνώμη του αυτή την στηρίζει στο γεγονός ότι στην εκκλησία του Δήμου, όταν συζητιέται ένα θέμα ειδικό, ανεβαίνουν στο βήμα να συμβουλευθούν μόνο οι ειδικοί: αν μάλιστα ανέβει κάποιος που δεν είναι ειδικός, οι υπόλοιποι δεν τον ανέχονται και απαιτούν να κατέβει από το βήμα. Αν όμως συζητιέται ένα θέμα που αφορά την πόλη, τότε όλοι συμμετέχουν ενεργά και εκφράζουν την άποψή τους. Αυτή η συμπεριφορά των Αθηναίων (τους οποίους μάλιστα χαρακτηρίζει σοφούς) αποδεικνύει, κατά τον Σωκράτη, ότι η αρετή δεν διδάσκεται, γιατί, αν διδασκόταν, τότε και στα πολιτικά ζητήματα θα συμπεριφέρονταν οι Αθηναίοι όπως συμπεριφέρονταν και στα ειδικά-τεχνικά ζητήματα, δηλαδή θα ανέχονταν να συμβουλευθούν μόνο αυτοί που έχουν διδαχθεί την πολιτική αρετή.

Από την άλλη ο Πρωταγόρας αποδέχεται ως σωστή τη συμπεριφορά των Αθηναίων, αλλά την ερμηνεύει διαφορετικά και τη χρησιμοποιεί για να αποδείξει εντελώς το αντίθετο, δηλαδή ότι η πολιτική αρετή διδάσκεται. Έτσι ισχυρίζεται ότι η συγκεκριμένη συμπεριφορά των Αθηναίων δεν οφείλεται στο ότι η πολιτική αρετή δεν διδάσκεται, αλλά στο ότι είναι καθολική, αλλά και αναγκαία για την οργάνωση κοινωνιών, συμπεράσματα τα οποία συνάγονται από το μύθο που διηγήθηκε προηγουμένως.

B4.

α. Σ

β. Λ

γ. Σ

δ. Σ

ε. Λ

B5α

Ίωσιν εισιτήριο

Δεῖ ένδεια

ἀνέχονται έξη

Είδώσιν συνείδηση

B5β

Δεν καταλαβαίνω τον λόγο για τον οποίο παρεξηγήθηκε
Το παιχνίδι θεωρείται μια από τις πιο δημιουργικές δραστηριότητες
για τα παιδιά
Ηθικές αρετές, όπως εντιμότητα και ανιδιοτέλεια, πρέπει να
χαρακτηρίζουν τον σύγχρονο επιστήμονα.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1.

Επιμέλεια Υλικού: Δήμητρα Στέρκου

Γιατί όταν ο λόγος στερηθεί από την καλή φήμη του ρήτορα και τη χροιά της φωνής (του) και τις μεταβολές που συμβαίνουν στους ρητορικούς λόγους, και επιπλέον την επικαιρότητα και τη βιασύνη (προθυμία) του να γίνει πράξη και δεν υπάρχει τίποτα που να (τον) στον αγώνα του και να πείθει, αλλά αφενός στερηθεί και απογυμνωθεί από όλα ανεξαιρέτως όσα έχουν ειπωθεί προηγουμένως και αφετέρου κάποιος τον διαβάζει χωρίς πειστικότητα και χωρίς καθόλου χαρακτήρα (ή χρώμα) αλλά, σαν να κάνει απαρίθμηση, εύλογα, θεωρώ, φαίνεται σε όσους ακούνε ασήμαντος. Αυτά ακριβώς θα έβλαπταν πάρα πολύ τον λόγο που παρουσιάζεται τώρα και θα τον έκαναν να φαίνεται κατώτερος.

Γ2α

ἀναγιγνώσκη: ἀνάγνωθι

ἀπαριθμῶν: ἀπαριθμοῖεν

τοῖς ἀκούουσιν: ἀκούσασθαι

μάλιστ' : μάλα

φαίνεσθαι: φανῆτε

Γ2β. τῶν μὲν προειρημένων ἀπάντων ἔρημος γένηται :

τοῦ μὲν προειρημένου ἅπαντος ἔρημοι γένωνται

Γ3α

τῶν μεταβολῶν: αντικείμενο στο ρήμα ἀποστερηθῆ

τῶν προειρημένων: επιθετική μετοχή που λειτουργεί ως γενική αντικειμενική στο ἔρημος ή/και γυμνός

γυμνός: κατηγορούμενο στο υποκείμενο του συνδετικού ρ. γένηται

εἰκότως: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο ρ. δοκεῖ

τοῖς ἀκούουσιν: επιθετική μετοχή που λειτουργεί ως δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου στο ρ. δοκεῖ

Επιμέλεια Υλικού: Δήμητρα Στέρκου

Γ3 β. Ἄπερ καὶ τὸν [...] ἐπιδεικνύμενον μάλιστ' ἂν βλάψειε καὶ φαυλότερον φαίνεσθαι ποιήσειεν:

Ἄπερ καὶ τὸν [...] ἐπιδεικνύμενον μάλιστ' ἂν βλάψειε: Πρόκειται για κύρια πρόταση κρίσεως καταφατική, καθώς η αναφορική αντωνυμία Ἄπερ βρίσκεται μετά από ισχυρό σημείο στίξης και δεν υπάρχει άλλη κύρια πρόταση στην περίοδο. Η αναφορική αντωνυμία μεταφράζεται ως δεικτική. Εκφέρεται με δυνητική ευκτική ἂν βλάψειε και δηλώνει το δυνατόν να γίνει στο παρόν και μέλλον.

ἄπερ: υποκείμενο στο ρήμα ἂν βλάψειε (αττική σύνταξη)

τὸν ἐπιδεικνύμενον : επιθετική μετοχή που λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα ἂν βλάψειε

φαυλότερον: κατηγορούμενο στο υποκείμενο του απαρεμφάτου τὸν ἐπιδεικνύμενον μέσω του συνδετικού ρηματικού τύπου φαίνεσθαι

φαίνεσθαι: απαρέμφατο του σκοπού ή του αποτελέσματος από το ποιήσειεν (ρήμα σκόπιμης ενέργειας)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΘΕΜΑΤΩΝ : Στέρκου Δήμητρα

